

Щасливий Принц

У деякому місті на високому п'єдесталі стояла статуя Щасливого Принца. Принц був позолочений — увесь як є — тоненькими листочками золота. Замість очей у нього були сапфіри, а великий червоний рубін блищав на його шпазі.

Справді, це був надзвичайно гарний принц!

— Він вишуканий, ніби півник на вежі! — зауважив про нього один із тутешніх сановників, що бажав прославитися тонким розумінням мистецтва. — Але, звичайно, півник набагато корисніший, — додав він, остерігаючись, щоб не запідозрили, наче він не дбає про народні інтереси.

А він і справді не дбав про них.

— Ось візьми за приклад Щасливого Принца, — казала ніжна мати своєму хлопчикові, який усе плакав, щоб йому дали місяць. — Щасливий Принц ніколи не вередує.

— Ах, я дуже-дуже радий, що на світі є ще хоч один щасливець, — шепотів похмурий мізантроп, споглядаючи чудову статую.

— Справді, він виглядає справжнім янголом! — вигукували школярі, чемно виходячи з церкви у яскраво-багряних сукнях і білих фартушках.

— Звідки ви все це знаєте? — запитав учитель математики. — Адже ви ніколи не бачили жодного янгола.

— Так, але ми часто бачимо їх, коли мріємо, — відповідали школярі.

Математик насупився й суворо подивився на них. Йому не до вподоби були ці дитячі мрії.

Якось ночію пролітала над тим містом ластівка. Її подруги — от уже сьомий тиждень, як відлетіли в Єгипет, а вона залишилася тут. Залишилася тому, що по вуха була закохана в тоненьку, струнку очеретину. Очеретина відповідала їй взаємністю.

Ластівка помітила очеретину весною, рано-вранці, ганяючись за товстою, золотистою мухою, і так була зачарована граційним станом очеретини, що забула про муху й вступила з очеретиною в розмову.

— Ах, серце моє палає до тебе пристрасстю! — вигукнула ластівка, яка мала звичку все робити напрямки, без жодних викрутасів. — І очеретина низько вклонилася їй у відповідь.

А ластівка стала кружляти над нею, час від часу торкаючись крильцем води й залишаючи за собою сріблясті струмки. Так вона виявляла свою пристрассть.

І ці стосунки тривали в них усе літо.

— Що за безглуздий зв'язок! — цвірінькали решта ластівок. — Адже в очеретини нічого за душею — і безліч родичів!

Справді, вся річка була повна очерету.

Та ось настала осінь, і всі її подруги пустилися в путь.

Ластівка відчула себе самотньою. Вона вже почала тяготитися зв'язком з очеретиною.

— Ах, вона вічно мовчить, — казала ластівка: — і мені все здається, чи не кокетка ж вона. Недарма вона так фліртує з кожним вітерцем...

Справді, ледь де пронесеться вітер, очеретина зараз же пускається з ним у любові.

— До того ж у неї такі домосідські нахили. А між тим подорожі — це моя пристрассть, і дружина моя мусить любити подорожі.

Одного разу ластівка й каже їй:

— Ходімо, відлетім звідси геть.

Та очеретина лише головою похитала, — надто вже вона була прив'язана до рідного місця.

— Ах, ти грала моєю любов'ю! — скрикнула ластівка. — Я вирушаю до пірамід. Прощай!

І відлетіла.

Цілий день вона все летіла та летіла. До ночі вона прибула в місто.

— Де б мені тут влаштуватися? — запитала вона. — Невже місто не подбало гідно зустріти мене?

Тут вона побачила статую на високій колоні.

— От і чудово. Я зупинюся тут: прекрасне місцеположення, і свіжого повітря вдосталь.

І вона прихистилася біля самих ніг Щасливого Принца.

— У мене золота спальня! — сказала вона, з гідністю озираючись довкола. І вже збиралася лягти спати й сховала голівку під крильце, як раптом на неї впала важка крапля води.

— Що за дива! — вигукнула вона: — адже на небі жодної хмаринки. Зорі такі ясні та чисті, — звідки ж узятися дощу?.. Цей північний клімат просто нестерпний.

Але тут упала інша крапля.

— Яка ж користь від цієї статуї, якщо вона навіть від дощу не здатна захистити. Пошукаю-но місця потепліше, десь біля печної труби.

Та не встигла вона ще розправити крил, як упала третя крапля. Ластівка підвела очі вгору й побачила — о, що вона побачила!

Очі Щасливого Принца були повні сліз. Сльози котилися по його позолочених щоках.

І таке прекрасне було його золоте обличчя в місячному сяйві, що маленька ластівка сповнилася жалю.

— Ти хто такий? — запитала вона.

— Я Щасливий Принц.

— Але в такому разі, чому ж ти плачеш?.. Адже я промокла наскрізь від твоїх сліз...

— Коли я був живий і в мене було людське серце, я не знав, що таке слези, — відповів Щасливий Принц. — Не знав тому, що моїм житлом був замок Сан-Сусі, куди заборонено вхід усякому нещастю. Вдень я забавлявся зі своїми товаришами в саду, а ввечері я керував танцями у Головній Залі. Сад був оточений найвищою стіною, і мені навіть на думку не спадало запитати, що діється там, за нею. Довкола мене все було так прекрасно, і придворні величали мене Щасливим Принцом. Так, я був щасливий, якщо тільки в насолодах є щастя. Так я жив, так і помер. А тепер, коли я вже не живий, мене поставили тут, так високо, що моему поглядові доступне все низьке, жалюгідне, огидне, що тільки є в моїй столиці. І хоч серце в мене тепер

олов'яне, мені нічого не залишається більше, як тільки плакати, плакати без кінця!

— А! То ти не весь із золота! — сказала ластівка про себе. Вона була досить вихована, щоб не висловлювати цього вголос.

— Там далеко, он у тому провулку, стоїть бідний, покосившийся будиночок, — продовжувала статуя тихим, мелодійним голосом. — Одне вікно відчинене, і мені видно жінку біля столу. Обличчя в неї знесилене, руки огрубілі й червоні, суціль поколоті голкою, бо вона швачка. Вона вишиває бісерними візерунками поділ шовкової сукні, яку сьогодні одягне на придворний бал одна з улюблених фрейлін королеви. А в кутку, на ліжку, разметався в лихоманці маленький хлопчик і все просить дати йому апельсин. У матері немає нічого, крім річкової води, і вона щохвилини заливається сльозами. Ластівко, крихітко-ластівко! Чи не занесеш ти їй рубін із моєї шпаги? Ноги мої прикуті до п'єдесталу, і я не в силі зрушити з місця.

— Мене чекають в Єгипті, — відповіла ластівка. — Мої подруги летять тепер уздовж Нілу й перемовляються з пишними лотосами. Скоро вони заберуться спати в гробницю великого царя. Там спочиває і він сам — у розписній труні. Він убраний у жовту тканину й набальзамований пахучими травами. Довкола його шиї ланцюг із блідо-зеленого нефриту, а руки його сухі, як осіннє листя...

— Ластівко, ластівко, крихітко-ластівко! Невже ти не можеш лишитися при мені ще на одну лише ніч? У хлопчика така велика спрага, у матері — таке велике горе!

— Не дуже-то мені подобаються хлопчики, — відповіла ластівка. — Коли цього літа я якось влаштувалася біля річки, обидва сини швачки кидали в мене камінням. Звичайно, де їм потрапити! Ми, ластівки, завнадто спритні для цього. До того ж я ще з дитинства славилася своєю вправністю, але — погодься сам, це як-не-як свідчить про непоштивість.

Та Щасливий Принц був такий засмучений, що маленькій ластівці стало його жаль.

— Тут дуже суворий клімат, — сказала вона: — але так і бути, лишусь заради тебе ще на одну ніч.

— Дякую тобі, крихітко-ластівко, — сказаний зворушений Принц.

І ось ластівка витягла великий рубін із шпаги Принца й полетіла з ним над міськими дахами.

Вона пролітала повз соборну дзвіницю, де були білі мармурові янголи. Вона пролітала повз замок і чула звуки танців. Ось гарна дівчина вийшла на балкон разом зі своїм коханим.

— Які чудові зорі, — сказав він їй: — і як п'янка влада кохання.

— Сподіваюся, мою сукню буде готово вчасно, до придворного балу, — відповіла вона йому. — Я звеліла вкрити її бісерними візерунками, але швачки ж такі ледачі...

Вона пролітала над річкою й бачила ліхтарі на корабельних щоглах. Вона пролітала над Гетто й бачила старих євреїв — і нарешті підлетіла до бідного будиночка й зазирнула всередину. Хлопчик лихоманково разметався по ліжку, а мати трохи задрімала, — вона була така втомлена! Ластівка пробралася в кімнату й залишила великий рубін на столі, поблизу наперстка.

Потім вона стала кружляти над ліжком, обвіваючи обличчя хлопчика своїми крильцями.

— О, як мені холодно! — сказав хлопчик. — Це, мабуть, на краще.

І він знову поринув у дрімоту.

А ластівка повернулася до Щасливого Принца і розповіла йому все, що вона зробила.

— Цікаво те, що мені тепер стало зовсім тепло, хоча погода порядком-таки зіпсувалася.

— Це тому, що ти зробила добру справу! — пояснив їй Щасливий Принц.

Маленька ластівка замислилась над його словами й одразу ж задрімала.

З нею це було завжди: варто їй задуматися, як на неї находила дрімота.

На світанку вона полетіла до річки купатися.

— От дивина! — сказав випадковий біля моря професор орнітології. — Ластівка взимку!

І він помістив про цю обставину докладного листа в місцевій газеті. Усі розбирали цього листа: він був повний таких хитромудрих слів, яких ніхто не розумів.

— Вночі — до Єгипту! — думала ластівка, і від цієї думки вона приходила в нервові збудження.

Вона відвідала всі міські пам'ятники і довго просиділа на церковному даху.

Де б вона не з'являлася, горобці дивилися на неї з подивом і цвірінькали один одному:

— Це що за чужинець! Це що за чужинець! Це що за чужинець!

Так розважалася вона в останній день свого перебування в цьому місті.

— Ластівко, ластівко, крихітко-ластівко! Чи не побудеш ти зі мною ще одну нічку? — запитав Щасливий Принц.

— Мене чекають у Єгипті, — відповіла ластівка. — Завтра мої подруги полетять до другого водоспаду. Там у очереті спочивають гіпопотиами, і на великому гранітному троні возсідає бог Мемнон. Усю ніч він дивиться на зірки, а коли засяє ранкова зоря, у нього виривається крик захоплення. Опівдні зійдуть жовті леви до річки на водопій. Очі в них, як зелені берили, а своїм риком вони заглушають гуркіт водоспаду.

— Ластівко, ластівко, крихітко-ластівко! — відповів Щасливий Принц. — Он у тому кінці міста я бачу юнака на високім горищі. Він схилився над столом, заваленим паперами, а поблизу нього пучок засохлих фіалок. Кучері в нього в'ються, губи пунцові, як гранат, а очі великі й задумливі. Йому потрібно закінчити п'єсу для директора театру, але в нього немає натхнення. Погас вогонь у його ув'язненні, і юнак ослаб від голоду.

— Ну, гаразд, я пробуду з тобою ще одну ніч! — погодилася ластівка, у якої врешті-решт було добре серце. — Де ж у тебе інший рубін?

— Немає в мене більше рубінів. Мої очі — це все, що в мене тепер залишилося. Очі ці зроблені з найрідкісніших сапфірів і тисячу років тому були вивезені з Індії. Витягни один із них і занеси юнакові. Нехай він продасть його ювелірові і запасеть собі їжею та паливом. Тоді йому вдасться скінчити свою роботу.

— Цього я не зроблю нізащо, любий Принце, — благала ластівка і заплакала.

— Немає в мене сили позбавити тебе зору...

— Ластівко, ластівко, крихітко-ластівко! Роби так, як я наказую, — сказав Принц.

Ластівці довелося витягти око Принца і летіти до далекого горища. Їй легко було забратися туди, бо дах був дірявий. Шмигнувши в цю діру, ластівка опинилася в комірчині.

Юнак сидів, охопивши голову руками, і не чув шелесту ластівчиних крил; коли ж він підвів очі, він помітив коло засохлих фіалок прекрасний сапфір.

— Однак мене починають цінувати й розуміти! — вигукнув він. — Це від якогось важливого прихильника. Ну, тепер ми наляжемо на свою драму, тепер тільки тримайся! — І він одразу повеселішав.

Наступного дня ластівка вирушила до гавані. Вона сіла на щоглі великого корабля і побачила матросів, які вивантажували якісь товари.

— А я вирушаю до Єгипту! — крикнула ластівка, але ніхто її не зрозумів.

Тільки ввечері, при місяці, полетіла вона до Щасливого Принца.

— Я прийшла побажати тобі на добраніч, — сказала вона. — Я вирушаю до Єгипту.

— Ластівко, ластівко, крихітко-ластівко! — благав Щасливий Принц. — Залишся зі мною тільки на ще одну ніч. Тільки на одну!

— Тепер зима, — відповіла ластівка, — і скоро тут піде холодний сніг. А в Єгипті сонце так гаряче грає на зелених пальмах, і крокодили лежать у болоті й ліниво поглядають навколо. Мої подруги вже звили гніздо в храмі Ваабена, і білі голуби дивляться на них і воркують. Ні, Принце, не проси мене, мені треба летіти до Єгипту, але, звичайно, я ніколи не забуду тебе і наступної весни принесу тобі назад два коштовні камені замість тих, що ти віддав людям. Рубін буде червоніший за троянду, а сапфір синіший за високе небо...

— Ах, там унизу, у сквері, завжди стоїть маленька дівчинка і продає сірники. Сьогодні вона впустила їх у яму, — і вони пропали. Ти бачиш, вона плаче. Батько сильно поб'є її, якщо вона повернеться без грошей. Витягни інше моє око і занеси їй, — тоді батько не стане бити її.

— Ну ні, — відповіла ластівка. — Пробути з тобою ще одну ніч — я пробуду. Але витягувати твоє око я не стану, — ти ж тоді будеш зовсім сліпий.

— Ластівко, ластівко, крихітко-ластівко! Роби, що тобі велено, — сказав Принц.

Їй залишалося витягти в нього й інше око і злетіти з ним до віддаленого скверу. Вона скоро знайшла маленьку продавчиню сірників і кинула коштовний камінь на долоню її крихітної ручки.

— От яке чудове скельце! — вигукнула дівчинка і зі сміхом побігла додому.

Ластівка повернулася до Щасливого Принца.

— Ось ти тепер зовсім сліпий, — сказала вона, — і я залишуся при тобі на все життя.

— Ні, люба ластівко, ти зараз же мусиш вирушити до Єгипту.

— Ні, я хочу залишитися з тобою навіки, — сказала вона й заснула біля ніг Принца.

Наступного дня вона видерлася йому на плече і стала розповідати йому, що вона бачила в чужих краях.

Вона розповіла йому про красивих ібісів, які довгою фалангою стоять на берегах Нілу і дзьобами ловлять золоту рибу; про сфінкса, який старий, як світ, і живе в пустелі й знає все; про купців, які повільно йдуть коло своїх верблюдів із бурштиновими люльками в роті; про володаря Місячних гір, який чорніший за чорне дерево і поклоняється великому кришталю; про великого зеленого змія, який спить на пальмовому дереві, — у змія цього двадцять жерців, і вони годують його медовими пирогами; про пігмеїв, які подорожують озером на широких гладких листках і вічно воюють зі світлячками.

— Ах, люба ластівко, — сказав Щасливий Принц, — ти все розповідаєш мені про такі чудесні речі. Але найчудесніша річ із усіх — це людське страждання. Лети ж, друже мій, пронесись над усім містом, а потім повертайся сюди і розкажи мені про все, що тільки потрапить тобі на очі.

Ластівка пустилася в дорогу і скоро помітила, що багаті веселяться у своїх пишних домах, а бідні стоять біля воріт. Вона залетіла в темні закутки і побачила там бліді личка худючих дітей, мляво що дивилися на чорні вулиці. Під мостом вони стрибали одне через одного, щоб хоч трохи зігрітися.

— Їсти хочеться, — твердили вони. — Їсти, їсти!

— Геть звідси! — крикнув на них сторож, і вони знову опинилися під дощем.

Вона ж повернулася до Щасливого Принца і розповіла йому все, що бачила.

— А ведь мене вкриває чудове золото! — сказав Принц. — Зніми-но його з мене, листок за листком, і роздай бідним. Усі живущі завжди полагають, що золото може доставити їм щастя.

І, листок за листком, зняла ластівка прекрасне золото, і Щасливий Принц став сірий і похмурий.

Листок за листком віддала вона золото бідним, і дитячі обличчя порожовіли, на вулицях задзвенів сміх, і почалися веселі ігри.

— Тепер у нас хліба досить, — кричали діти.

Випав сніг, а за ним прийшов і мороз. Вулиці стали як срібні — так вони блищали й відсвічували. Довгі бурульки, як кришталеві кинджали, звисали з даху. Усі одяглися в шуби, а хлопчики в червоних шапочках затіяли катання на ковзанах. Все холодніше ставало бідній ластівці, але вона не хотіла покинути Щасливого Принца, уже дуже вона любила його. На задвірках пекарні вона підбирала крихти — варто було лише пекареві відвернутися на хвилину — і намагалася зігрітися, плескаючи крильцями. Але одного разу вона зрозуміла, що прийшов їй кінець.

У неї вистачило сили ще раз видертися Щасливому Принцу на плече і прошептати йому:

— Прощай, мій милий Принце! Чи не дозволиш ти мені на прощання поцілувати

твою руку?

— Другу мій, я дуже радий, що нарешті ти потрапиш до Єгипту, — сказав Принц. — Ти й так тут надто довго зволікала. Поцілуй мене просто в уста, я так полюбив тебе за цей час.

— Ні, не до Єгипту лечу я, — сказала ластівка. — Я вирушаю до Обителі Смерті. Смерть бо споріднена зі сном, чи не так?

І вона поцілувала Щасливого Принца в губи й мертво впала до його ніг.

У цю мить жахливий тріск роздався всередині статуї, наче там щось лопнуло.

Це розкололося навпіл його олов'яне серце. — стояли такі сильні морози.

Наступного дня, рано-вранці, міський голова зі своїми радниками прогулювався вниз, у сквері. Зирнувши на статую, він вигукнув:

— Боже мій! Як жахливо виглядає Щасливий Принц!

— І справді жахливо, — сказали радники, погоджуючись із міським головою завжди і в усьому.

І вони стрімголов побігли подивитися на Щасливого Принца ближче.

— Рубін випав з його шпаги, очі — теж, а він уже більше не золотий, — сказав міський голова. — Право, він нічим не кращий за останнього жебрака.

— Ні, право, він нічим не кращий за останнього жебрака! — сказали радники.

— А он здохла птиця на його постаменті, — продовжував міський голова. — Безумовно, ми маємо видати наказ, щоб птиці не сміли здихати тут...

І міський писар склав у цьому дусі папір.

Потім стягли геть статую Щасливого Принца.

— Оскільки він більше не володіє красою, то в ньому немає жодної користі, — сказав учням університетський професор естетики.

Потім статую переплавили, і в міського голови була велика нарада, як належить вчинити з металом.

— Само собою, потрібно вилити іншу статую, і, звісно, вона має бути моїм монументом, — сказав один міський радник.

— Ні, моїм! — сказав інший, і всі вони посварилися між собою.

Коли я бачив їх востаннє, вони все ще продовжували сваритися.

— От диво! — сказав головний майстер міської плавильні. — Це зламане олов'яне серце не піддається вогню. Просто хоч кидай!..

І його кинули в купу сміття, туди, де лежала мертва ластівка.

— Принеси мені дві найдорожчі речі, які тільки є в цьому місті, — сказав Господь одному зі Своїх ангелів, і ангел приніс Йому олов'яне серце і мертву птицю.

— Правильний твій вибір, — сказав Бог: — бо в райському саду Моєму ця маленька пташка вічно співатиме Мені хвалу, а в Моєму золотому місті Щасливий Принц буде славословити Мене...